9

De Scarlatinae et morbillorum epidemia anno 1818 et 19 observata

Dissertatio inauguralis medica
pro
rite obtinendis summis
e
Medicina et Chirurgia honoribus
quam
publice edidit

Laurentius Zierl,
Philosoph. Doct.
Furtensis e Circulo Danub. infer.

Die 20. August 1819.
Loco et hora consuetis.

Landishuti,
typis Franc. Seraph. Storno.

stulant, cogitavi. Nam e medicinae scholis nondum elapsus nil in praxi aurea vidi, quod describendo dignum judico. Ut ipse faber operis alicujus sim, aut jam longe lateque fabricatus sim oportet, aut e phantasia phantasticum producam necesse est; illud fieri non potest, quod ante praxeos portas sto, hoc repudio, quod existimo arbitrorque, medicum, qui phantasiam rebus medicis tam inimicam amicam habet, pessime sibi consuluisse. Unum manet remedium, e diversis autorum celeberrimorum libris aliquid rapere, et e variis partibus rem versicolorem componere.

Verum enim vero nullus terrarum lbis, nullus populus, nulla natio nnis veritatis est capax, nullus sa- ens, nulla aetas omnia obscura aut etexit, aut unquam deteget. Quisque ro facultate sua nitatur, ut quam inimam partem accumulet; cuique unt oculi, ut videat, et mens, ut ju- licet. Anno 1818 et 1819 in oppido meo aterno scarlatinae et morbillorum epi- emiam vidi, quam descripturus sum. Multum novi quidem non expediam; erum ut minimam etiam partem no- i literis tradam, multo praestare ju-

dico, quam si plurima aliena rapta aut ex phantasia producta conscripturus fuissem.

Caput I.

Scarlatinae et morbillorum epidemiae generalia.

Literarum studiosus, antequam medicinae studio me addixi, jam saepius, dum a musarum sede ad parentum domicilium redieram, vulgum dicere audivi, epidemias e Bohemia ad oppidum meum paternum migrare. Verum meam medicinae cultui nondum deditam attentionem hi sermones in se nondum convertere potuerunt. Quum anno elapso (1818) feriis vernalibus domi commorarer, scarlatinae epidemia eodem tempore multas Bohemiae regiones occupaverat, unde populares mei jam ab epidemia se petitum iri pronunciarunt; et eventus effatum non fefellit. Nam ineunte ejusdem anni aes-

tate subito vir jam aetate provectus rubescere coepit. Quum in feriis autumnalibus ad oppidum, quo natus sum, rediisem, multos et adultos et infantes a scarlatina correptos aspexi. Recordatus sum eorum, quae jam pronuntiata sciebam, et rei nunc paululum cupidior, diligentius inquisivi, quid sit, quod epidemia tam certo, tam regulari gressu procedat, ut eam huic illucque adventuram pronuntiari queat.

In universa regione nullum scarlatina aegrotantem audivi; in valle solum, in qua oppidum situm est, homines morbo epidemico afflictos vidi. Quum rei hujus curiosae causam speculans aegrum cum patre meo medico visitarem, animadverti, valli nostrae solem a nubibus obscuratum fuisse, quum cis et citra montes, qui vallem cingunt, solis aestuavit calor. Ventus flavit Bohemicus sic dictus a regione inter septentrionem et orientem intermedia proveniens. Haec observata memoratu digna mihi videntur ad majorem epidemiae evidentiam se propagantis.

Quo clarius pateat, oppidi situm paululum describam. Vallem, in qua Furth oppidum situm est, cingunt montes duo pari distantia invicem oppositi, et a regione boreali ad meridionalem decurrentes, quo fit, ut valli duo sint aditus, unus a septentrione, ubi sylvarum Bohemicarum series diffissa est, alter a meridie, ubi montes paululum ad se vergentes portae instar nubes flante vento boreali includebant, unde phaenomenon supra dictum originem ducere videtur, quo viso maxime sum delectatus; nam haec dicta non inutilia ad epidemiae naturam et propagationem cognoscendam puto. Scarlatinae et morbillorum epidemias a Bohemia egressas oppido invasisse, certum est, eas secundum vallis directionem se propagasse, vidi. Ex mortuorum tabellis exploratus sum, scarlatinam gangraenosam anno 1805, inflammatoriam anno 1809 et 14 in oppido saeviisse, unde patet, hanc regionem prae caeteris hoc malo cruciari, quod tempore certo elapso iterum redire videtur. Haec observata non vana theoria

progenita puto et inutilia, quum jam cl. *Stoll* medicos est hortatus, ut diligentius locorum, quos epidemiae occupant, situm et montium directionem explorent. Epidemia scarlatinae aestate ineunte ad oppidum ex Bohemia migravit, mensibus Julii et Augusti viguit, autumno pedetentim recessit, anni vero sequentis vere iterum rediit vehementia quidem minore, sed nonnullos nihilominus in regressu cecidit Diomedis instar illius herois ad Troiam, quem Homerus etiam repulsum saepius redire, et contrarios caedere canit. Propagatione hujus epidemiae, quantum licuit, explorata febrim secundum fluminis Regini ripas usque ad urbem Ratisbonam descendisse comperi. Hoc momento, quo hoc scribo, scarlatinae epidemiam in Neoburgum ad Danubium situm invasiss elego. Scarlatinae epidemia nondum disparuerat, quum anno 1819 sub finem mensis Aprilis mobillorum epidemia oppidum petiit, atque ea directione, qua scarlatina comparuerat ab aquilone versus africum. Eodem tempore in vicum Bohemicum ver-

sus aquilonem situm milliare ab oppido distans grassata fuerat.

Epidemiam abeuntem altera persecuta est, ita ut unius finis et alterius origo concurrerent. Postquam mensibus tribus elapsis ab oppido discesserat, in regione milliare unum distante grassatur: multo tardius quam febris scarlatina ingreditur; inde patet, morbillos aegritudinem minus volatilem sistere.

Caput II.

Scarlatina.

Febris hoc autumno annua erat inflammatoria pura; inde febris scarlatinosa inflammatoriam pro socia admisit. Nam clarissimi medici jam inter se consentiunt, propriam non dari febrim scarlatinosam, sed exanthema febrim semper annuam et stationariam aemulari. Bene notes vero velim, eodem tempore, quo febris pura inflammatoria homines petiit, boves peripneumonia inflammatorio-putrida epidemice regnante periisse.

Febris exordiebatur a morositate, somnolentia, appetitu prostrato, capitis pondere, accedente ad vesperam horrore et calore. Cutis erat sicca, alvus plerumque retenta. Aegri de faucium siccitate et dolore conquesti sunt: raucedo et deglutitio difficilis, tussis vero non ubique aderat. Pulsus varii, in plurimis parotidum, glandularum submaxillarium tumores, in paucis deliria et convulsiones conspiciebantur. Die febris vario comparebant aspredines miliformes, miliaria rubra referentes;. hinc scarlatina miliformis est audita. Efflorescentiae illae rubrae in facie, collo, pectore, dein in manibus et pedibus comparentes cum cutis tumore aliquo, ardore et pruritu semper se expandentes ad plagas latas, quae inter se confluentes panni scarlatini ruborem sub totam cutem tecti referebant. Febris paululum mitescebat efflorescentia facta, symptomata vero gastrica magis urgebant, e. g. lingua albida, muco tecta, nausea, cardialgia. Angina scarlatinosa sine exanthe-

mate non est visa. Diebus tribus vel quatuor elapsis rubor cutis sensim pallescebat, febris etiam symptomatibus minutis et secretione critica quadam e. g. per urinae sedimentum aut sudorem universalem facta. Epidermis in rugos contracta per modum furfurum, quo ordine exanthema prorupit, secessit.

Cura scarlatinae nil aliud expostulabat, nisi non nocere, omnia ergo incitantia et nutrientia et reprimentia e. g. frigus dimovere. Infantibus teneris nil aliud quam diaeta antiphlogistica est ordinata, et fere in omnibus, qui hac methodo sunt usi, res bene cessit.

In adultis et febri fortiori vena est secta successu optimo, in infantibus vero et febri forti hirudines ad collum sunt positae imprimis, si deglutitio et respiratio fuerat difficilis.

Bene caveas, ne incautius ex gastricis symptomatibus febrim gastricam complicatam suspiceris. Nam emetico incautius propinato res in pejus ruere vidi. Alvus vero semper libera habenda est.

Quid de rubefacientium et aquae frigidae applicatione judicem? Rubefatientia sunt incitantia; in febri igitur vehementi inflammatoria non sunt applicanda; his nonnisi in stadio debilitatis, exanthemate retrogresso, in complicatione nervosa bene uteris. Quod ad aquas frigidas spectat, paulo ante diebus elapsis in literis publicis legi, medicum Viennensem lotiones et perfusiones cum aquis frigidis in efflorescentiae stadio remedium certissimum et minime periculosum esse expertum. Sed jam satis constat, has frigidas lotiones jam a Currie esse applicatas, et omnes, qui postea hac methodo usi sunt, esse confessos, hoc remedium non omni periculo carere, unde remedium jam notum et minus periculosum minus probato et periculosiori esse praeferendum judico. Nam sufficit, potulenta emollientia cum lenibus diapnoicis remixta, collutoria antiphlogistica et cataplasmata emollientia propinari. Omnes fere infantes hac methodo tractati reconvalescebant; perpaucos nonnisi sub deliriis phreniticis et so-

ore, et unum sub convulsionibus in
orbi incrementi stadio perire vidi. Pe-
culum etiam et perniciem sequentibus
ab conditionibus impendere vidi, et

I. quidem exanthema quocunque mo-
o retrogressum aegrotantes discrimine
aximo pressit. Prognosis ergo mala gig-
itur ex exanthemate retrocusso. Ut hoc
arius pateat, historiam, quam vidi, nar-
abo.

Historia

exanthematis retrogressi.

Juvenis 18 annorum, constitutione
nguinea, habitu gracili, fibra laxa fe-
ri scarlatinosa aegrotavit. In stadio ef-
orescentiae eum vidi. Febris erat vehe-
ens; faucium rubor magnus, deglutitio
ro minus difficilis quam pro tumore
rtium; pulsus plenus, durus; cutis
idissima; anxietas et inquietudo maxi-
a; lingua sicca, albida; sitis magna.

Vena secta est; emulsio amygdalina
rdinata.

Aegri lectus in loco erat, ubi qua data porta venti ruebant. Praeterea serva stulta aegro sitienti, qui potum theatum emollientem bibere negavit, potum coffeanum dederat, unde febris ingens; os et pharynx tanta muci viscidi mole tecta fuerunt, ut deglutitio difficillima, suffocationis metus adesset.

Iterum venae sectio est facta. Gargarisma emolliens est applicatum, unde muci illius copia magna ejecta est cum multo levamine. Aegrum ad locum alium a vento frigido defensum transportari medicus jussit, quod factum est. Sed quum in domicilio, quo aeger hucusque aegrotavit, alius locus non adesset, ad domum tria millia passuum remotam aeger transportatus est; tempestas erat frigida, coelum pluvium. Quum igitur aegrum viderem, rubor livescere, et in colorem coeruleum, ex albo cinereum mutari coepit. Pulsus frequentes, irregulares, parvi; oculi turbidi, lacrymantes, immobiles; lingua sicca, muco flavo viscido oblinita; sitis nulla, ciborum aversio; vox aspera, stu-

por, auditus gravis, responsio tarda, coma, musitatio; facies tristis, pallida, flavescens; cutis sicca, urina aquosa; obnubilatio, omnium oblivio; temporum collapsus acutique nasus, ac extremorum frigus. Medicus pronuntiavit mortem, ni horis aliquot elapsis symptomata in meliora se vertissent, et ordinavit infusum Sambucci cum Spiritu Mindereri ac vesicans ad nucham et sinapimos ad suras et plantas pedum. Post prandium delirium mite in furiosum mutatum; color quidem cutis ex albo cinereus disparuerat, rubor vero scarlatinosus porro non visus; puncta miliformia alba in cute anserina conspiciebantur. Aeger in lecto retineri non poterat; matrem non agnovit; maledixit ei, et vim intulisset, ni prohibitus fuisset, nullius mulieris patiens, semper auffugere conans, quod incarceratum et a furibus rebus suis spoliatum se putavit; vesicantia et sinapismos detraxit, medicamina semper screavisset, ni a medico et sacerdote, quos omnium

maxime verebatur, verbo gravi et aspero coactus fuisset. Extremorum calor iterum redierat; robur majus quam pro habitu suo; vigiliae continuae; nunc lacrymatio, maledictio et ejulatio; nunc loquacitas, risus cantusque. Ordinati sunt pulveres ex Op. pur. gr. I. Sal. C. C. gr. IV. p. d. cum infuso Valerian. sylvestr.

Altero die omnia eadem. Propinati sunt pulveres ex Mercur. dulc. gr. II. Sulfur. aurat. antimon. Camphor. ana gr. ß. p. d. cum infus. Valerian.

Die tertio delirium furiosum in mite iterum mutatum erat. Madescebat linqua, somnus et ciborum perceptio redierat, sitis major, cutis adhuc arida. Ordinatum est infus. Valerian. cum Sp. Minder.

Die quarto sudor aequaliter per corpus diffusus; deliria evanuerant; somnus redierat; desquamatio cutis.

II. Periculum gignitur ex hydrope, morbo scarlatinae secundario; tanta nempe superest desquamatae cutis sensibilitas, ut subinde levi aëre intra quatuordecim reconvalescentiae dies admisso hydrops

equeretur. Qua de causa major quidem b una quam ab altera hujus naturae epiemia in hydropem relinquatur dispositio, ne latet, Nam in vico miliare unum ab ppido distante, quo epidemia anni exrdio migrávit, hydropis dispositionem tam arvam fuisse audio, ut infantes rusticani udo pede sanorum instar in nive et glaie luderent, et hydrope immunes maerent. In oppido contra, cujus incolarum duo millia sunt, febri scarlatinae 112 perierunt; ab hydrope vero trucidaantur infantes 2 mense Junii, 6 Julii, 8 Augusti, 2 Septembris, 1 Octobris et Novembris, 4 Martii anni sequentis, 2 Aprilis. Mortuorum natu minimus erat unum, maximus 17 annos natus.

Historia

hydropis acuti secundarii.

Puer 7 annorum absoluta scarlatina priusquam par erat, lectum evasit; elapsi enim non erant a morbo primario 14 dies. Post transpirationem igitur suppressam

reconvalescens de lassitudine et lanquore conqueri, cibos aversari, et noctu in somno saepius expergisci coepit. Pulsus erant frequentes, duriusculi; urina parca, rufa, turbida; facies albida, tumida; circa praecordia anxietas; pedes intumescere coeperunt, dein crura, scrotum, abdomen, cutis universa, ut penis antibrachii magnitudinem aequaret, miserque semper sedere cogeretur; sic enim dispnoeae et tussis siccae molestiae paululum mitescebant. Squilla et aliis diureticis incitantibus a chirurgo ignoro tractatus de die in diem pejus se habuit. Medicus tandem vocatus ordinavit pulveres ex Mercur. dulc. gr. ß. hb. digital. gr. $\frac{1}{4}$ et potum calidum emollientem, leniter diaphoreticum. Per 8 dies 30 fere granis Merc. dulc. assumptis urinae copiam maximam minxerat; tumor fere disparuerat, quum subito salivationis prodroma advenerunt. Pulveribus mercurialibus missis ordinata est emulsio amygdalina. Altero die salivationem adesse adspexi. Collyria emollientia sunt applicata. Quisque in ptyalismi initio adstrin-

gentia propinare caveat; nam incautiorem istorum applicationem saepe hydrops sequi solet. Cataplasmata emollientia ad glandularum salivalium tumores sunt posita, unde res bene se habuit, quum convulsiones sine omni causa manifesta per 5 horas aegrum fere ad mortem usque cruciaverunt; quibus cessantibus medicus ordinavit pulveres ex Camphor. gr. I. sulfur. aurat. antimon. gr. II. et ungt. ex Ol. Amygdalar. unc. β. Camphor. gr. XII. Diebus aliquot elapsis salivatio fere desierat; ordinatum est dectum hb. salv. ad gargarisma.

In reconvalescentia nutrientia, roborantia e. g. cort. Peruvian. primo infusum, dein decoctum est adhibitum.

Hac methodo multi aegri mortem aufugerunt, nisi hydrothorax eos petierit: nam omnes hoc malo suppressi saepius jam die secundarii hujus morbi secundo subito periisse observavi. Certissime vero et celerrime mortem subiverunt, quibus aqua in ventriculis cerebri erat collecta. Nam infantes, qui hora antea elapsa sub

jove ludebant, subito apoplectice decesserunt. Nonnullos hydropicos sub convulsionibus vitam exspirare vidi. Hydrops plerumque per 14 dies duravit; nonnunquam vero chronicus factus est curationis multo laboriosioris acuto. Curabatur determinando ad systema urinarium e. g. per pulp. Squill. gr. $\frac{1}{4}$ p. D. c. Rheo; sollicitando alvum; praecavendo relapsum tonicis e. g. Chin. cort. imprimis vero adhibendo balnea et in chronico et in acuto. Morbus secundarius IIItius erat cordis palpitatio. Debilitas maxima, respiratio difficilis, anxietas circa praecordia, pulsus frequens et irregularis erant symptomata concomitantia. Curabatur digitali purpurea, et roborantibus. Multi tandem atrophia periere.

Caput III.

Morbilli.

Febris annua erat inflammatoria, febris igitur morbillosa indoli inflammatoriae favebat. Praecedebant febris inflammatoriae symptomata, horror, frigus calorque alternatim; sitis lingua albida; capitis gravedo et dolor; accedebant tussis

sicca, dispnoea, raucedo et omnia cory-
zae symptomata, sternutatio continua; imprimis symptomata gastrica, ciborum aversio, nausea, vomitus, quo frequenter vermes lumbricoides ejiciebantur; stillicidium humoris acris ex oculis cum tumore, rubore, pruritu palpebrarum; somnolentia, inquietudo, anxietas; respiratio difficilis. Quarto aut quinto die eruptio macularum minutarum rubrarum morsus pulicum referentium primo in fronte et facie sensim numero et magnitudine auctae, racematim cohaerentes, ex innumeris parvulis papulis supra cutem elevatis, cum aspredine tactu quidem non vero visu observanda. Eruptione absoluta omnia symptomata cessabant; tussis tamen et raucedo continuabant, saepius ferocitate augebantur. Die sexto tandem, quo loco primum erupit, exanthema ad frontem et mentum pallescere coepit, in reliquo corpore maculis intensius rubris, donec die octavo papulae farinae instar evanescerent. In genere, quod ex his relatis patet, morbilli morbo leviore decurrebant, quam scarlatina; nam apparatu antiphlogistico adhibito res optime cessit. Saepissime vero stulti homines, ut exanthema expellerent, infantibus incitantia e. g. vina generosa bibenda dederunt, sed fere omnes hi aegri male perierunt. Nam quod de scarlatina dictum est, hoc de morbillis feliciter licet jam superatis valet monitum, reliquias scilicet magis quam exanthema ipsum

aegrotantibus esse timendas. Sine omni causa cognita, etiamsi omnia incitantia evitaveris, et aegrum maxima diligentia tractaveris, tubercula et vomicae pulmonum aegrum trucidabant. Perpauci in febri sunt mortui. Febris quidem plerumque minuebatur, tussis vero augebatur, et lethalis peripneumoniae occurrebant symptomata; tussis semper pertinacior, siccior, ad minimum motum aucta; respiratio difficillima, parva, anhelosa, strepens; decubitus quisque intolerabilis, ita ut aegri erecti portari deberent, et mors ex improviso suffocans aut apoplectica miserorum vitam intra aliquot dies finiit. Plerumque vero aegri tam celeriter non trucidabantur. Nam vomica sensim infantes intra 14 dies consumebat. Tussis etiam continuabat, dispnoea augebatur, respiratio difficillima et omnia symptomata vomicae factae aegrum cruciabant usque ad perniciem, unde colligi potest, vomicam ex morbillis semper lethalem. Hoc modo perierunt in oppido mense Aprilis 14, Maji 10, Junii 3; natu minimus erat unum, maximus novem annos natus. Duo etiam asthmate perire vidi; nonnulli lente tabescebant. Memoratu dignum est, plurimos morbillis feliciter absolutis doloribus rheumaticis e. g. in regione supraorbitali, temporali esse affectos. Leniter diaphoretica vero hos dolores celerrime fugarunt.

Theses

ex universa

Medicina et Chirurgia,

quas Praeside

Henrico de Leveling,

cons. aul. reg. Med. et Chir. Doct. et Prof. p. o. seniore,
regii ord. civilis meritorii coronae Bavariae equite

publice defendet

Laurentius Zierl,

Philosoph. Doct.
Furtensis e Circulo Danub. infer.

Die 20. August 1819.
Loco et hora consuetis.

Landishuti,
typis Franc. Seraph. Storno.

Theses.

1.

O Medicina, a Philosophia cave!

2.

Medicinam theoriae certitudine chirurgia non antecedit.

3.

Anatomia nihil ad morbos curandos confert.

4.

Physiologia cum anatomia comparativa conjunta in via Bichatiana optime se habebit.

5.

Vires animales calculus mathematicus non capit.

6.

Humoris transudatio in vivo et sano corpore non existit.

7.

Sanguinis circulatio in arteriis est mechanica.

8.

Secretiones cordis dominio non sunt subjectae.

9.

Etiam foetui sanguinis circulatio videtur duplex esse.

10.

Matrum imaginatio in foetus formationem negari non potest.

11.

Liquida aegrotare non possunt.

12.

Haemorrhagiae ferro gignuntur, ferro sistuntur.

13.

Non omnis haemorrhagia e vasorum diruptione nascitur.

14.

Cuique membranae propria inflammatio, suppuratio et mors.

15.

Mehercule, Opium non sedat!

16.

Acida et rubefacientia non sunt antiphlogistica.

17.

Roborantia alvum movent et sistunt.

18.

Non exstat purgans antiphlogisticum.

19.

Metalla nonnisi praeparata serventur et adhibeantur.

20.

Multum differt, num ἄνω an κάτω evacues?

21.

Diarrhoea in peripneumonia saepe bona.

22.

Vomica ex morbillis semper lethalis.

23.

Miasma exanthematum certum est, nequaquam vero febrium.

24.

Non exstat febris maligna et sui generis.

25.

Omnis mors est apoplectica.

26.

Difficillimum est medici judicium, num vulnus lethale sit necne.

27.

Vix judices, quando foetus vitalis fiat.

28.

Monstrumne vita dignum sit, nec ne, dijudicare judex non valet.

29.

Hermaphroditismus est monstrositas.

30.

Hermaphroditismus non semper recusat generationem.

31.

Quaeritur, annon partus artificialis in pelvi angustiore post tricesimam hebdomadem sit instituenda?

Quaestio inauguralis.

D. Promovendi:

De damno, quod medicinae intulit sic dicta philosophia naturae.